

ΒΑΡΕΙΑ ΣΩΜΑΤΙΚΗ ΒΛΑΒΗ (310 Π.Κ.)

Η βαριά σωματική βλάβη αποτελεί **διακεκριμένη παραλλαγή** του βασικού εγκλήματος της απλής σωματικής βλάβης, που τιμωρεί αυστηρότερα ακριβώς λόγω της βαρύτερης προσβολής της υγείας.

Θεωρείται **τυπικό έγκλημα εκ του αποτελέσματος διακρινόμενο** και αυτό πράγματι αποδίδει την δομή του εγκλήματος, όπως αυτό περιγράφεται στην ειδική υπόσταση της παραγρ. 1, δηλ. μια πράξη του άρθρου 308=απλή σωματική βλάβη, που έχει ως (περαιτέρω) επακόλουθο τη βαριά σωματική ή διανοητική πάθηση του παθόντος.

Ωστόσο, μια προσεκτικότερη εξέταση των πραγμάτων οδηγεί στο συμπέρασμα ότι το εν λόγω άρθρο ρυθμίζει και εκείνες τις περιπτώσεις όπου **προκαλείται άμεσα βαριά σωματική βλάβη, χωρίς να έχει προηγουμένως προκληθεί μια ελαφρότερη σωματική βλάβη του άρθρου 308 Π.Κ., είτε γιατί ο δράστης απέβλεπε εξ αρχής στη βαριά βλάβη** (π.χ. ο Α χτυπά τον Β στο κεφάλι για να του προκαλέσει σοβαρή μόνιμη βλάβη), **είτε γιατί ο δράστης αστόχησε και προκάλεσε ένα βαρύτερο αποτέλεσμα από αυτό που είχε σχεδιάσει** (ο Γ θέλει να πυροβολήσει τον Δ στον αστράγαλο, αλλά από κακό χειρισμό του όπλου τον πλήττει στην κοιλιακή χώρα προκαλώντας τραύματα που επιφέρουν κίνδυνο για την ζωή του Δ). **Σε αυτές λοιπόν τις περιπτώσεις, δεν μπορούμε να κάνουμε λόγο για ένα εκ του αποτελέσματος διακρινόμενο έγκλημα, καθώς υφίσταται ένα μόνο αποτέλεσμα**

Αξίζει να σημειωθούν επίσης τα ακόλουθα:

α) Αν η πράξη της παρ. 1 τελέσθηκε από δράστη που «ενήργησε με καλυμμένα ή αλλοιωμένα τα χαρακτηριστικά του προσώπου του» τιμωρείται αυστηρότερα (φυλάκιση τουλάχιστον τριών ετών).

β) Ο νομοθέτης διαχωρίζει και τιμωρεί σε βαθμό κακουργήματος την πράξη, αν ο «υπαίτιος επιδίωκε το αποτέλεσμα που προξένησε», είχε δηλ. δόλο α' βαθμού (σκοπούμενη βαριά σωματική βλάβη).

Οι περιπτώσεις που μπορούν να εμφανισθούν είναι οι εξής¹:

α) Ο δράστης προκάλεσε βαριά σωματική βλάβη την οποία επιδίωκε (σκοπούμενη βαριά σωματική βλάβη-άρθρο 310 παρ. 3 Π.Κ.)

β) Ο δράστης προκαλεί βαριά σωματική βλάβη, την οποία θεωρούσε αναγκαία ή αποδεχόταν ως ενδεχόμενη (δόλος β' και γ' βαθμού, βαριά σωματική βλάβη-άρθρο 310 παρ.3 Π.Κ.)

Αξίζει να επισημανθεί εδώ ότι με την ίδια ποινή τιμωρείται εκείνος που προκάλεσε την βαριά σωματική βλάβη με δόλο με εκείνον που τέλεσε με δόλο απλή σωματική βλάβη και είχε αμέλεια ως προς το βαρύτερο αποτέλεσμα της βαριάς σωματικής βλάβης.

γ) Ο δράστης είχε πρόθεση να τελέσει βαριά σωματική βλάβη, αλλά τελικά προκάλεσε απλή σωματική βλάβη. Εδώ, κατ' αρχήν γίνεται δεκτή συρροή απόπειρας βαριάς σωματικής βλάβης με απλή σωματική βλάβη (φαινομενική συρροή, όπου η απόπειρα βαριάς σωματικής βλάβης απορροφά την απλή σωματική βλάβη). Αυτό ισχύει αναμφίβολα στην περίπτωση κακουργήματος (απόπειρα σκοπούμενης βαριάς σωματικής βλάβης), ενώ στην περίπτωση απόπειρας βαριάς σωματικής βλάβης σε βαθμό πλημμελήματος (δηλ. του άρθρου 310 παρ.1 Π.Κ.) υποστηρίζεται η αληθής συρροή μεταξύ απόπειρας βαριάς σωματικής βλάβης και επικίνδυνης σωματικής βλάβης².

δ) Ο δράστης είχε πρόθεση να τελέσει απλή σωματική βλάβη, αλλά αντί για αυτήν προκάλεσε βαριά σωματική βλάβη ως προς την οποία είχε αμέλεια. Η περίπτωση αυτή τιμωρείται ως βαριά σωματική βλάβη κατ' άρθρον 310, διότι ενέχει την ίδια απαξία με την τυπική περίπτωση της βαριάς σωματικής βλάβης, όπου το βαρύτερο αποτέλεσμα προκύπτει ως περαιτέρω αποτέλεσμα της απλής .

ε) Ο δράστης είχε πρόθεση να τελέσει απλή σωματική βλάβη, αλλά τελικά τέλεσε βαριά σωματική βλάβη, για την οποία δεν είχε καν αμέλεια. Όπως είναι εύλογο ζήτημα ποινικής ευθύνης για την βαριά σωματική βλάβη δεν τίθεται καν. Ο δράστης θα τιμωρηθεί για απλή σωματική βλάβη (για την οποία είχε δόλο) και η οποία ως αποτέλεσμα εμπεριέχεται, ως έλασσον μέγεθος, στο βαρύτερο αποτέλεσμα που προκλήθηκε.

¹ Βλ. σχετικά Ν. Ανδρουλάκης, Ποινικόν Δίκαιον , Ειδικό Μέρος, σελ. 145 επ.

² Θεωρείται ότι συνήθως η απλή σωματική βλάβη που είναι αποτέλεσμα απόπειρα βαριάς σωματικής βλάβης θα πληροί την ειδική υπόσταση του άρθρου 309 Π.Κ. (επικίνδυνη σωματική βλάβη)

Η έννοια της βαριάς σωματικής ή διανοητικής πάθησης

Στην παραγρ. 2 οριοθετείται η έννοια της βαριάς σωματικής ή διανοητικής πάθησης, που είναι το κρίσιμο μέγεθος για την ένταξη της σωματικής βλάβης στο άρθρο 310 Π.Κ.

Ο νομοθέτης αναφέρει **ενδεικτικά** («ιδίως») τέσσερις κατηγορίες

α) Πράξη που προξένησε στον παθόντα **κίνδυνο ζωής**. Στην περίπτωση του άρθρου 310, ο κίνδυνος ζωής είναι μια **παθολογική κατάσταση του σώματος ή της διάνοιας που έχει προκληθεί** από την συμπεριφορά του δράστη και δεν είναι απλώς ποιοτικό χαρακτηριστικό της συμπεριφοράς του δράστη (όπως στην επικίνδυνη σωματική βλάβη του άρθρου 309 Π.Κ.). Η διάκριση λοιπόν μεταξύ επικίνδυνης και βαριάς σωματικής βλάβης θα πρέπει να εντοπισθεί στην εγγύτητα του κινδύνου για την ζωή³.

β) Πράξη που προξένησε βαριά **και** μακροχρόνια αρρώστια.(σωρευτικά).

γ) Πράξη που προξένησε **σοβαρό ακρωτηριασμό**. Σχετικά με την περίπτωση αυτή ανακύπτουν τα εξής αμφιλεγόμενα ζητήματα γ1) Αν στον ακρωτηριασμό υπάγεται ο αποχωρισμός μόνο ενός άκρου ή εξωτερικού οργάνου ή και ο ακρωτηριασμός ενός εσωτερικού οργάνου και γ2) αν η σοβαρότητα του ακρωτηριασμού θα κριθεί με βάση γενικά ή ειδικά κριτήρια, αν δηλ. η σοβαρότητα θα κριθεί με μέτρο αναφοράς τον μέσο άνθρωπο ή αν θα αποβλέψουμε και στις συγκεκριμένες ιδιότητες του συγκεκριμένου θύματος (π.χ. ο ακρωτηριασμός ενός δακτύλου για έναν αθλητή ή έναν πιανίστα) γ3) πότε αποκλείεται η σοβαρότητα του ακρωτηριασμού (αρκεί η δυνατότητα αποκατάστασης, χρειάζεται πράγματι να αποκαταστήθηκε η υγεία του παθόντος, ή είναι αδιάφορη η αντιμετώπιση της βλάβης με τεχνικά μέσα (π.χ. με τεχνητά μέλη)).

δ) η πράξη εμπόδισε τον παθόντα **σημαντικά και για πολύ χρόνο να χρησιμοποιεί το σώμα ή την διάνοιά του**. (εδώ υπάγονται περιπτώσεις αφασίας, αμνησίας, παραμόρφωσης του προσώπου ή άλλου μέρους του σώματος κ.λπ.)

³ Υπενθυμίζεται ότι στο πλαίσιο του άρθρου 309 αρκεί η δυνατότητα πρόκλησης κινδύνου για την ζωή (έγκλημα δυννητικής διακινδύνευσης), ενώ στο άρθρο 310 η βλάβη της υγείας συνδέεται με συγκεκριμένο κίνδυνο για την ζωή.

ΘΑΝΑΤΗΦΟΡΑ ΣΩΜΑΤΙΚΗ ΒΛΑΒΗ (άρθρο 311 Π.Κ.)

Και στην περίπτωση της θανατηφόρας σωματικής βλάβης πρόκειται κατ' αρχήν για ένα εκ του αποτελέσματος διακρινόμενο έγκλημα. (π.χ. ο δράστης τραυματίζει το θύμα με ένα σκουριασμένο μαχαίρι, του προξενεί σωματική βλάβη και τελικά το θύμα πεθαίνει από γάγγραινα). Ωστόσο, στο άρθρο 311 θα υπαχθούν και οι περιπτώσεις, όπου το αποτέλεσμα «θάνατος» προκαλείται απευθείας από την συμπεριφορά του δράστη, γιατί π.χ. ο δράστης αστόχησε και αντί της σωματικής βλάβης που ήθελε να προκαλέσει τελικά προκάλεσε τον θάνατο (εννοείται από αμέλεια).⁴

Στο πρώτο εδάφιο απαιτείται ο δράστης να έχει δόλο σωματικής βλάβης και αμέλεια ως προς το θάνατο, ενώ στο δεύτερο εδάφιο τιμωρείται αυστηρότερα ο δράστης που επέφερε από αμέλεια τον θάνατο του θύματος, αλλά είχε επιδίωξη (δόλο α' βαθμού) βαριάς σωματικής βλάβης.

Δύο ζητήματα, που παρουσιάζουν ενδιαφέρον για την προβληματική της θανατηφόρας σωματικής βλάβης, συνδέονται άμεσα με προβλήματα που ανήκουν κυρίως στο γενικό μέρος.

Το πρώτο αναφέρεται στην σχέση του βαρύτερου αποτελέσματος (θάνατος) που επήλθε λόγω αμέλειας του δράστη με το βασικό αποτέλεσμα (σωματική βλάβη) που ήθελε ή (και) προκάλεσε ο δράστης. Απαιτείται δηλ. συνάφεια κινδύνου, τότε στοιχειοθετείται έγκλημα εκ του αποτελέσματος διακρινόμενο (π.χ. 311 Π.Κ) και τότε υπάρχει απλώς αληθής συρροή της σωματικής βλάβης με ανθρωποκτονία από αμέλεια;

Για τα ζητήματα αυτά βλ. αναλυτικά τις σχετικές αναλυτικές αναπτύξεις σε Χ.Μυλωνόπουλο, Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος Ι, σελ.350-354.

Το δεύτερο ζήτημα αναφέρεται στο ερώτημα αν είναι δυνατή η απόπειρα θανατηφόρας σωματικής βλάβης. Η απάντηση κατ' αρχήν εξαρτάται από το γενικότερο ζήτημα της δυνατότητας υπαρξης απόπειρας σε (γνήσια) εκ του

⁴ Αν είχε (έστω και ενδεχόμενο) δόλο για τον θάνατο, τότε ευθύνεται για ανθρωποκτονία από πρόθεση (άρθρο 299 Π.Κ.)

αποτελέσματος διακρινόμενα εγκλήματα. Οι απαντήσεις που δίνονται εδώ είναι τρεις⁵: α) τα εγκλήματα αυτά είναι δεκτικά απόπειρας β) υπάρχει απόπειρα διακρινόμενη από το βαρύτερο αποτέλεσμα και γ) δεν είναι δυνατή απόπειρα. Αυτονόητο είναι ότι υπό την εκδοχή γ) η ειδικότερη συζήτηση περί απόπειρας θανατηφόρας σωματικής βλάβης είναι άνευ αντικειμένου. Ωστόσο, και υπό τις εκδοχές α) και β) δεν φαίνεται συνήθως δυνατή απόπειρα θανατηφόρας σωματικής βλάβης, αφού θα λείπει η συνάφεια κινδύνου, που κατ'αρχήν προϋποθέτει ολοκληρωμένη σωματική βλάβη⁶.

Συνεπώς, στις περιπτώσεις αυτές, ο δράστης θα τιμωρηθεί για απόπειρα (βαριάς) σωματικής βλάβης σε αληθή συρροή με ανθρωποκτονία από αμέλεια.

.

ΣΥΡΡΟΕΣ ΤΩΝ ΣΩΜΑΤΙΚΩΝ ΒΛΑΒΩΝ ΑΠΟ ΠΡΟΘΕΣΗ

Οι διακεκριμένες παραλλαγές (309, 310, 311 Π.Κ.) είναι ειδικότερες σε σχέση με το βασικό έγκλημα της απλής σωματικής βλάβης και συρρέουν φαινομενικά με αυτό (αρχή της **ειδικότητας**)

Μεταξύ τους οι διακεκριμένες παραλλαγές βρίσκονται σε σχέση **επικουρικότητας** (η επικίνδυνη έναντι της βαριάς, η επικίνδυνη και η βαριά έναντι της θανατηφόρας)

⁵ Βλ. αναλυτικά Χ.Μυλωνόπουλος, Ποινικό Δίκαιο, Γενικό μέρος II, σελ. 80 επ.

⁶ Ν. Ανδρουλάκης, Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος, τόμος II, σελ. 60.

ΣΩΜΑΤΙΚΗ ΒΛΑΒΗ ΑΠΟ ΑΜΕΛΕΙΑ (314 Π.Κ.)

Η σωματική βλάβη από αμέλεια εντάσσεται στα εξ αμελείας εγκλήματα, που είναι μεν λιγότερα από τα εκ δόλου τελούμενα εγκλήματα, έχουν ωστόσο τεράστια πρακτική σημασία. Γενικότερα, τα εγκλήματα από αμέλεια αποτελούν έκφραση της σύγχρονης ποινικής νομοθεσίας, που τα συμπεριέλαβε σε ένα μεταγενέστερο στάδιο, μετά από τα «παραδοσιακά» εγκλήματα που τελούνται με δόλο (π.χ κλοπή, ανθρωποκτονία με πρόθεση, απάτη, βιασμό κ.λπ.). Ειδικότερα, η σωματική από βλάβη από αμέλεια συνδέεται με βασικές όψεις της σύγχρονης κοινωνικής ζωής, όπως η οδική κυκλοφορία, η χρήση μηχανημάτων, οι ιατρικές πράξεις κ.λπ. Τα σημαντικότερα ζητήματα της σωματικής βλάβης από αμέλεια συνδέονται με γενικότερα θέματα των εγκλημάτων αμελείας, που αναλύονται διεξοδικά στο σχετικό τμήμα του γενικού μέρους.

Έτσι, ζητήματα όπως η αρχή της εμπιστοσύνης, η συγκλίνουσα συμπεριφορά περισσότερων προσώπων, ο καταμερισμός εργασίας, η δια παραλείψεως αμελής συμπεριφορά που παλαιότερα αντιμετωπιζόνταν αποσπασματικά στα εγκλήματα του ειδικού μέρους (κυρίως ανθρωποκτονία από αμέλεια και σωματική βλάβη από αμέλεια) έχουν πλέον ορθά ενταχθεί στην διδασκαλία του γενικού μέρους περί απόπειρας.

Βλ. για τα ανωτέρω ζητήματα αναλυτικά τις σχετικές αναπτύξεις σε
Χ. Μυλωνόπουλος, Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος Ι, σελ. 300-334.

Ένα ειδικότερο ζήτημα που πρέπει να αναφερθεί εδώ είναι αν είναι δυνατή η άρση του αδίκου της σωματικής βλάβης από αμέλεια λόγω συναίνεσης του παθόντος. Σύμφωνα με την κρατ.άποψη, η συναίνεση του παθόντος που προβλέπεται ρητά στο άρθρο 308 παρ.2 Π.Κ., είναι γενικός λόγος άρσης του αδίκου εφόσον υπάρχει εξουσία διαθέσεως του εννόμου αγαθού από τον φορέα του. Εφόσον η υγεία και η σωματική ακεραιότητα είναι δεκτικές διάθεσης στο πλαίσιο του άρθρου 308 Π.Κ. (μέχρι την απλή σωματική βλάβη) ερωτάται αν μπορεί η συναίνεση να άρει τον άδικο

χαρακτήρα της σωματικής βλάβης από αμέλεια. Το ερώτημα αναλύεται ειδικότερα στα εξής:

A) Μπορούμε να μιλήσουμε για συναίνεση σε σωματική βλάβη από αμέλεια; Στα εξ αμελείας εγκλήματα δεν υπάρχει απόφαση του δράστη να τελέσει την πράξη και συνεπώς αυτός δεν τελεί την πράξη, αφού προηγουμένως έχει εξασφαλίσει την συναίνεση του παθόντος. Η σωματική βλάβη από αμέλεια είναι εξ ορισμού πράξη που δεν θέλησε ο δράστης, αποτέλεσμα ενός εξωτερικού σφάλματος. Είναι λοιπόν παράδοξο να πει κανείς ότι συναινεί το θύμα στο σφάλμα που θα κάνει ο δράστης. Συνεπώς, νοητή είναι εδώ μόνο συναίνεση σε μια επικίνδυνη συμπεριφορά, σε μια διακινδύνευση που ενδέχεται να οδηγήσει σε ένα αξιόποιο αποτέλεσμα. (π.χ. ο Α επιβιβάζεται σε αυτοκίνητο που οδηγεί ο Β και θα συμμετάσχει σε «κόντρα» με άλλο αυτοκίνητο, γεγονός που γνωρίζει και αποδέχεται ο Α). Εδώ απαιτείται προσοχή, καθώς η συναίνεση στην επικίνδυνη συμπεριφορά **δεν σημαίνει αυτομάτως** και συναίνεση στο τυχόν αποτέλεσμα⁷.

B) Το δεύτερο ερώτημα είναι : εφόσον υπάρχει συναίνεση του παθόντος, τότε αυτή αίρει τον άδικο χαρακτήρα της σωματικής βλάβης από αμέλεια;

Ειδικότερα, με βάση το άρθρο 314 η σωματική βλάβη από αμέλεια διακρίνεται σε ένα βασικό έγκλημα (εδάφιο α') και μια προνομιούχο παραλλαγή (β' εδάφιο, όμως ελαφρά σωματική βλάβη από αμέλεια). Ενώ για την προνομιούχο παραλλαγή δεν αμφισβητείται ότι η συναίνεση του παθόντος αίρει τον άδικο χαρακτήρα, αμφισβητούμενο είναι το ζήτημα των ορίων της συναίνεσης στο βασικό έγκλημα. Πιο συγκεκριμένα, εφόσον η συναίνεση του παθόντος δεν αίρει τον άδικο χαρακτήρα της επικίνδυνης και της βαριάς σωματικής βλάβης (που τελούνται με πρόθεση) μπορεί να αρθεί άραγε το άδικο μιας σωματικής βλάβης από αμέλεια που επέφερε αντίστοιχης έντασης αποτέλεσμα⁸;

Στο ανωτέρω ερώτημα θα πρέπει να δοθεί αρνητική απάντηση. Ο νομοθέτης θέλησε να χαράξει συγκεκριμένα όρια διάθεσης του εννόμου αγαθού της υγείας. Έκρινε δηλ. ότι για τις μέσης αξίας προσβολές (αυτές που βρίσκονται στα όρια της απλής σωματικής βλάβης του 308 Π.Κ.) υπάρχει εξουσία διάθεσης. Αντίθετα, για κάθε βαρύτερη προσβολή της υγείας η συναίνεση του παθόντος δεν αίρει το άδικο είτε η πράξη τελέσθηκε με δόλο, είτε από αμέλεια. Με άλλα λόγια: τα όρια της έγκυρης

⁷ Βλ. Χ. Μυλωνόπουλος, Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος Ι, σελ. 525.

⁸ Υπενθυμίζεται ότι δεν υπάρχει, κατά τον Π.Κ., επικίνδυνη ή βαριά σωματική βλάβη από αμέλεια. Όλες οι περιπτώσεις σωματικής βλάβης από αμέλεια που δεν είναι όμως ελαφρές, υπάγονται στο εδαφ. α'

συναίνεσης χαράσσονται με κριτήριο την ένταση της βλάβης και όχι την μορφή υπαιτιότητας.

Έγκληση (άρθρο 315 Π.Κ.)

Με το άρθρο 315 Π.Κ. ορίζεται ότι η ποινική δίωξη στην περίπτωση της σωματικής βλάβης από αμέλεια ασκείται ύστερα από έγκληση. Από τον κανόνα αυτό εισάγεται εξαίρεση στο εδαφ. β' όπου ορίζεται ότι η δίωξη ασκείται αυτεπάγγελτα (δεν απαιτείται έγκληση), όταν ο υπαίτιος «ήταν υπόχρεος λόγω της υπηρεσίας ή του επαγγέλματός του να καταβάλει ιδιαίτερη επιμέλεια ή προσοχή» Στην περίπτωση αυτή μάλιστα σύμφωνα με το εδαφ. γ' υπάγεται ρητά η οδήγηση οχήματος «όταν εξυπηρετεί τη βιοποριστική μεταφορά επιβατών ή πραγμάτων».

Στην περίπτωση της οδήγησης οχήματος, όταν δεν συντρέχουν οι προηγούμενες περιπτώσεις –αυτό συμβαίνει στις συχνές καθημερινές περιπτώσεις της ερασιτεχνικής άδειας οδήγησης- πάλι η ποινική δίωξη ασκείται αυτεπαγγέλτως. Όμως, εντελώς εξαιρετικά, προβλέπεται ότι λαμβάνεται υπόψη τυχόν δήλωση του παθόντος ότι δεν επιθυμεί την ποινική δίωξη με αποτέλεσμα είτε ο εισαγγελέας να απόσχει από την άσκηση ποινικής δίωξης, είτε αν έχει ήδη ασκηθεί δίωξη, αυτή να παύει οριστικά με απόφαση του δικαστηρίου.

Οι περίπλοκες αυτές ρυθμίσεις δείχνουν την προσπάθεια του νομοθέτη να συνδυάσει αφενός την άσκηση της ποινικής δίωξης με σχετική πρωτοβουλία του θύματος (έγκληση), γεγονός που συνδέεται με την μέτρια κοινωνικοηθική απαξία μιάς αμελούς πράξης κατά ατομικών εννόμων αγαθών και αφετέρου την ανάγκη αυτεπάγγελτης δίωξης για περιπτώσεις, όπου η παραβίαση κανόνων επαγγελματικής επιμέλειας προσβάλλει το ευρύτερο κοινωνικό συμφέρον.